

УДК 343.132

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.2.40>

Тарасюк С. М.,
доктор філософії,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Національного авіаційного університету

ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: БАЛАНС МІЖ ПРИМУСОМ ТА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПРАВАМИ

Анотація. Досліджено питання щодо сутності слідчих (розшукових) дій, які провадяться в кримінальному провадженні, допустимості застосування під час їх проведення примусових заходів до осіб, які вчинили протиправні дії, а також дотримання та захисту конституційних прав осіб, які залучаються до участі у проведенні відповідних процесуальних дій. Зосереджено увагу на процесуальній регламентації слідчих (розшукових) дій, підставах для їх проведення, процесуальному порядку проведення. Зроблено висновок, що фактично кожна слідча (розшукова) дія забезпечується заходами державного примусу, а тому чим більші обмеження конституційних прав учасників кримінального провадження, тим вище має бути рівень їх обґрунтованості.

Виокремлено специфіку й особливості такої слідчої (розшукової) дій як обшук, а також його відмінність від інших подібних процесуальних заходів. Проаналізовано питання щодо проведення особистого обшуку особи та специфіки застосування примусу до неї. Акцентовано увагу на питанні обшуку в невідкладних випадках без попереднього дозволу слідчого судді.

Розглянуто певні аспекти, що пов'язані з регламентацією таких слідчих (розшукових) дій, як огляд, допит, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання в житлі чи іншому володінні особи, наголошено на проблемах пов'язаних із відсутністю чітких норм у КПК України щодо проведення цих дій в житлі, що призводить до певних труднощів їх реалізації на практиці. Акцентується увага на недопустимості як ускладнення процедури проведення слідчих (розшукових) дій, так й послаблення гарантій прав і законних інтересів учасників слідчої дії.

Виокремлено негативну практику при проведенні слідчих (розшукових) дій, яка може становити потенційну загрозу конституційним правам осіб, які стають учасниками таких дій. З метою побудови логічних та чітких дій слідчого, прокурора в разі необхідності проведення слідчих (розшукових) дій надано відповідні пропозиції до кримінального процесуального законодавства України.

Ключові слова: кримінальне провадження, слідчі (розшукові) дії, кримінальний процесуальний примус, обшук, обшук особи, огляд, слідчий експеримент.

Tarasiuk S. M. Conducting investigative (search) actions: a balance between coercion and constitutional rights

Abstract. The article examines the issues of the essence of investigative (search) actions carried out in criminal proceedings, the admissibility of coercive measures against persons who have committed illegal acts, as well as the observance and protection of the constitutional rights of persons involved in the relevant procedural actions. The author focuses on the procedural regulation of investigative (search) actions, the grounds for their conduct, and the procedural order of conduct. It is concluded that virtually every investigative (search) action is ensured by measures of state coercion, and therefore the greater the restrictions on the constitutional rights of participants to criminal proceedings, the higher should be the level of their validity.

The author highlights the specifics and peculiarities of such investigative (search) action as a search, as well as its difference from other similar procedural measures. The author analyses the issues of personal search of a person and the specifics of coercion. The author focuses on the issue of search in urgent cases without prior permission of the investigating judge.

The author considers certain aspects related to the regulation of such investigative (search) actions as inspection, interrogation, investigative experiment, identification in a person's house or other property, and emphasises the problems associated with the lack of clear rules in the CPC of Ukraine on conducting these actions in a house, which leads to certain difficulties in their implementation in practice. The author emphasises the inadmissibility of both complicating the procedure for conducting investigative (search) actions and weakening the guarantees of the rights and legitimate interests of participants to the investigative action.

The author highlights negative practices in conducting investigative (search) actions which may pose a potential threat to the constitutional rights of persons who become participants in such actions. With a purpose of building logical and clear actions of the investigator and prosecutor in case of necessity to conduct investigative (detective) actions, the author provides relevant proposals to the criminal procedure legislation of Ukraine.

Key words: *criminal proceedings, investigative (search) actions, criminal procedural coercion, search, search of a person, inspection, investigative experiment.*

Вступ. Воєнний стан в державі, соціально-економічні проблеми та міграція населення, урахувавши й криміногенні аспекти, негативно впливають на динаміку злочинності. Це призводить до зростання кількості вчинених кримінальних правопорушень при недостатньому їх розкритті. Отже, виникає нагальне питання щодо своєчасного виявлення та якісного розслідування вчинених кримінальних правопорушень, а також застосування примусових заходів до осіб, які вчинили протиправні дії. До того ж важливо забезпечити дотримання та захист конституційних прав осіб під час проведення процесуальних дій. Особливо гостро це питання постає під час виконання слідчих (розшукових) дій.

Водночас слід зазначити, що в ході проведення слідчих (розшукових) дій часто трапляється чимало негативних випадків, які можуть становити потенційну загрозу конституційним правам осіб, які стають учасниками цих дій. Слідча та судова практика свідчить про випадки неправомірного застосування примусу, обмеження прав і законних інтересів учасників слідчої дії, психологічного тиску на них, залякування, фальсифікації доказів, а також необґрунтованого проведення дій чи їх маскування під інші слідчі дії. В Україні ці питання вивчали А. А. Благодир, О. В. Верхогляд-Герасименко, О. В. Капліна, О. П. Кучинська, А. О. Ляш, В. Т. Нор, О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М. Степанова, В. М. Тertiшник, В. М. Трофименко, Ю. М. Черноус та ін. Разом з тим дослідження кримінального процесуального законодавства України, літературних джерел, статистичних матеріалів, слідчо-судової практики дозволяє стверджувати, що сучасний етап вирішення вищезазначених проблем вимагає якісно нових підходів щодо їх розуміння.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз, обґрунтування і розробка положень теоретичного та практичного характеру,

пов'язаних з визначенням правової природи слідчих (розшукових) дій, визначення специфіки примусових заходів під час їх проведення та допустимості обмеження конституційних прав особи, розробка на цій основі рекомендацій з удосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Результати дослідження. Під час проведення досудового розслідування слідчих, прокурор виконують чимало різноманітних за своїм характером дій, які мають обов'язково ґрунтуватися на нормах кримінального процесуального законодавства. Істотне значення серед таких мають дії, які спрямовуються на отримання (збирання) доказової бази або її перевірку в конкретному кримінальному провадженні, тобто слідчі (розшукові) дії (далі – С(Р)Д).

Згідно з Розділом III КПК України до системи С(Р)Д належать: допит (статті 224–226, 232 КПК); пред'явлення для впізнання особи (ст. 228 КПК), речей (ст. 229 КПК), трупа (ст. 230 КПК); обшук (статті 233–236 КПК); огляд місцевості, приміщень, речей, документів та комп'ютерних даних (ст. 237 КПК), трупа (ст. 238 КПК), огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239 КПК); слідчий експеримент (ст. 240 КПК); освідування особи (ст. 241 КПК); залучення експерта й проведення експертизи (статті 242, 243 КПК); зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису (ст. 245¹ КПК); а також чітко визначено нормативні особливості їх проведення.

На думку В. М. Тertiшника, С(Р)Д являють собою регламентовані нормами процесуального права та здійснювані в межах кримінально-процесуального провадження уповноваженою особою, а також забезпечувані заходами державного примусу та супроводжувані необхідним документуванням процесуальні дії, які полягають у вико-

нанні пізнавально-засвідчувальних операцій, спрямованих на отримання, дослідження чи перевірку доказів [1, с. 19]. Зазначене дозволяє дійти висновку, що фактично кожна С(Р)Д забезпечується заходами державного примусу, а тому чим більші обмеження конституційних прав учасників кримінального провадження, тим вище має бути рівень обґрунтованості С(Р)Д. Правильно обґрунтовані і проведені С(Р)Д сприяють досягненню результату, що впливає на формування доказів, допустимих для використання.

Вимоги щодо проведення С(Р)Д передусім передбачають законні механізми їх належної реалізації. Хоча слідча дія може ґрунтуватися на примусі, проте це не означає, що вона автоматично має бути примусовою. Рішення дізнавача чи слідчого щодо проведення конкретної С(Р)Д зазвичай має на меті покласти на конкретну особу обов'язки, але це не обов'язково означає застосування примусу. Примус використовується як допоміжний метод переконання [2, с. 66].

Проведення С(Р)Д спрямовується на вирішення завдань доказування під час досудового розслідування, встановлення обставин, які є важливими для кримінального провадження. Для того, щоб уникнути суб'єктивних рішень та неправомірного втручання державних органів у конституційні права осіб, кожна С(Р)Д повинна мати чітку правову регламентацію щодо її проведення, фіксації та використання отриманих результатів.

Зважаючи на те, що майже кожна С(Р)Д може супроводжуватися державним примусом та обмеженням конституційних прав певного учасника кримінального провадження, слідчий і прокурор повинні зосереджувати увагу на процесуальній регламентації таких дій. Інакше кажучи, мають бути визначені підстави для проведення С(Р)Д, точний порядок проведення, коло осіб, які залучаються, безпосередня потреба певної С(Р)Д для розкриття кримінального правопорушення і викриття винних. Під час планування С(Р)Д, їх організації, реалізації та фіксації результатів важливо забезпечувати дотримання, а не порушення прав і свобод підозрюваного, свідка, потерпілого або інших учасників кримінального провадження. Будь-яке порушення

прав людини під час проведення С(Р)Д негативно впливає на весь процес доказування та може спотворити доказову базу в кримінальному провадженні, ускладнюючи подальший судовий розгляд та оцінку доказів у суді. Такі порушення призводять до неприпустимості використання отриманих доказів для доведення або спростування обставин, що мають значення в кримінальному провадженні.

З урахуванням обмеженого обсягу наукової статті розглянемо С(Р)Д, які проводяться в житлі чи іншому володінні особи, а саме: обшук, огляд, слідчий експеримент, освідування, пред'явлення для впізнання, допит. Обшук житла або іншого володіння особи проводиться на підставі ст. ст. 234, 235 КПК, огляд житла або іншого володіння особи – ст. 237 КПК, огляд трупа, поєднаний з оглядом житла або іншого володіння особи – ст. 238 КПК, слідчий експеримент у житлі чи іншому володінні особи – ст. 240 КПК. Зауважимо, що законом визначено особливу процедуру проникнення в житло, зокрема, отримання рішення слідчого судді на проведення таких дій.

Дослідження багатьох матеріалів досудових розслідувань доводить, що здебільшого в житлі чи іншому володінні особи провадяться обшук, огляд і слідчий експеримент. Однак відсоток проведення інших С(Р)Д, а саме допиту, пред'явлення для впізнання, освідування, незначний і показує, що їх провадження в житлі не є типовою практикою.

Спробуємо більш детально розглянути С(Р)Д, які можуть бути проведені в житлі чи іншому володінні особи.

Обшук є С(Р)Д, яка широко використовується і спрямована на отримання (збирання) доказів у кримінальному провадженні. Під час обшуку встановлюють необхідні факти і обставини кримінального правопорушення, проводять дії щодо викриття осіб, які його вчинили та здійснюють інші завдання досудового розслідування.

Обшук являє собою складну і досить специфічну дію, яка відрізняється від інших подібних процесуальних заходів певними особливостями: 1) наявність детально розробленої і закріпленої в кримінальному процесуальному законі процедури, що передба-

чена ст.ст. 233–236 КПК України; 2) обмежує конституційні права особи; 3) має примусовий характер; 4) проводиться лише уповноваженою особою; 5) належить до невідкладних С(Р)Д, що може створювати психологічний вплив на суб'єкта обшуку, оскільки така особа зазвичай в умовах конфліктної ситуації може чинити опір або іншим чином заважати виявленню чи вилученню речей, які розшукують; 6) необхідність раптового вторгнення в приватне життя осіб, ураховуючи навіть членів сім'ї підозрюваної особи, які безпосередньо можуть бути не причетні до кримінального правопорушення.

У кримінальному процесуальному законі встановлено, що перед проведенням обшуку слідчий повинен мати достатньо фактичних даних, які б гарантували ефективність даного заходу. Крім того, повнота початкової інформації також визначає законність і результативність обшуку. Процедура проведення обшуку не потребує погодження осіб, які проживають у житлі, що дає можливість слідчому за наявності законних підстав примусово проникнути в житло чи інше володіння особи, застосувати спеціальні криміналістичні технічні засоби з метою подальшого виявлення слідів, схованок тощо. Ці умови також дозволяють зберегти певний елемент несподіванки, що є ефективним для виявлення і фіксації доказів.

Для повного розуміння поняття та сутності обшуку важливо проаналізувати наукові позиції вчених з даної проблематики. Так, В. М. Тертишник обшуком називає слідчу дію, що полягає в примусовому обстеженні приміщень, споруд, ділянок місцевості та інших об'єктів, які перебувають у віданні певних осіб, з метою виявлення та вилучення предметів і документів, що можуть мати значення у справі, або встановлення осіб, які розшукуються, проваджуваному за наявності ймовірних даних про те, що вони приховані в певному місці чи в певної особи [1, с. 60]. На думку О. А. Осауленко, А. В. Самодіна, Г. М. Степанова, обшуком є С(Р)Д примусового характеру, спрямована на обстеження приміщень, будівель чи ділянок місцевості, які перебувають у власності обшукуваного, його близьких родичів, іншої фізичної чи юри-

дичної особи, або дії, пов'язані з обшуком особи, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини і вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, здобутого внаслідок його вчинення, а також установлення місцезнаходження розшукуваних осіб [3, с. 72].

Наукове співтовариство визнає, що обшук, будучи примусовою дією, може породжувати конфлікти та суттєво обмежувати конституційні права особи, у якій він проводиться. Зважаючи на його примусовий характер, слідчий має право відмикати будь-які приміщення чи сховища, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити або обшук проводиться без володільця житла. Під час розслідування можуть виникати різні ситуації щодо приховування особами предметів залежно від роду їх діяльності, професії, звичок тощо. За таких випадків слідчому доводиться зіткнутися з дилемою щодо необхідності порушити цілісність майна для пошуку розшукуваних речей, але він в жодному випадку не повинен допускати пошкоджень майна, які не викликані необхідністю.

Вивчення процесуальних обов'язків обшукуваного породило низку суджень щодо можливості зобов'язати особу, у якій проводиться обшук, видавати розшукуване майно та в разі відмови від виконання вимоги слідчого можливості застосування відносно такої особи певних санкцій. Разом з тим, зважаючи на засаду презумпції невинуватості, згідно з якою підозрюваний не зобов'язаний доводити свою невинуватість, ми вважаємо неприпустимим покладати на таку особу обов'язок надавати відомості, що її викривають. Володільць житла не повинен обов'язково сприяти збиранню доказів або видавати предмети, що допоможуть викрити його в учиненні злочину. Такі дії можуть бути виконані лише за особистим бажанням відповідної особи.

Якщо особа добровільно видає предмети, документи чи цінності, що підлягають вилученню, обшук може бути припинений. Проте прийняття такого рішення залежить від слідчого і кожної конкретної ситуації.

Під час проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи на підставі рішення

слідчого чи прокурора може бути здійснений обшук особи, щодо якої наявні дані вважати, що вона приховує на собі предмети або документи, які є важливими для кримінального провадження. Особистому обшуку переважно підлягає підозрюваний, а за окремих випадків інші особи, які перебувають у житлі чи іншому володінні. Право слідчого проводити особистий обшук особи не залежить від наявності судового дозволу, але необхідно враховувати можливість застосування державного примусу у вигляді фізичної сили. Разом з тим не допускається вчиняти дії, які можуть загрожувати життю і порушувати честь та гідність обшукуваної особи.

Крім того, під час обшуку підлягають вилученню предмети, які заборонені законом в обігу, незалежно від їх зв'язку з кримінальним провадженням. Усі вилучені речі та документи, які не були зазначені в ухвалі слідчого судді та які не належать до заборонених законом в обігу предметів, вважаються тимчасово вилученим майном. Слідчий повинен скласти опис таких речей і документів із зазначенням, що вони вилучаються тимчасово, та впродовж 48 годин з моменту їх вилучення повинен звернутися до слідчого судді з клопотанням про арешт цього майна. У випадку невиконання цих дій майно негайно повертається особі, у якої його було вилучено. Вважаємо, що з метою запобігання порушенням недоторканності права власності слід розглянути питання внесення змін та доповнень до КПК України, що стосуються обов'язкового інформування власників тимчасово вилученого в ході обшуку майна про час і місце розгляду судом клопотання слідчого про накладення на нього арешту. Крім того, законодавець має чітко визначити часові межі арешту майна, оскільки на практиці особам, у яких воно було вилучено, досить часто доводиться місяцями, а то й роками чекати його повернення. Іноді трапляються прикрі випадки вимагання слідчими хабаря за повернення майна або взагалі його продажу.

Зазначимо також, що згідно з ч. 3 ст. 233 КПК України обшук може проводитися в невідкладних випадках без попереднього дозволу слідчого судді. У КПК України чітко визначено обставини, за яких провадження слідчої дії

вимагає негайних заходів, а саме пов'язаних з урятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються в учиненні злочину. Ці ситуації можуть виникнути через динаміку процесу розслідування, обмежений час для прийняття рішення, відсутність можливості звернутися до суду або до прокурора. Однак, важливо, щоб такі дії сприяли результативності. Чітке визначення таких випадків позбавляє слідчого можливості нехтувати процесуальним законом та перетворювати винятковий порядок проведення обшуку в загальне правило.

Ми поділяємо погляд О. В. Верхогляд-Герасименко, що особи, у житлі чи іншому володінні яких проводяться С(Р)Д, потребують особливого судового захисту, оскільки втручання в їх приватне життя здійснюється на підставі рішення того самого органу, який провадив дію [4, с. 138]. Вважаємо, що в ситуаціях, за яких невідкладно проводився обшук, доцільно передбачити в КПК України можливість забезпечення участі особи, у якої цей обшук проводився, у судовому засіданні під час розгляду відповідного клопотання слідчого чи прокурора. У випадку відсутності такої особи слід інформувати її про результати перевірки слідчим суддею, яка підтверджує виняткову невідкладність проведення зазначеної вище С(Р)Д та неможливість отримання судового дозволу на їх проведення в звичайному порядку. Доцільним також вважаємо зобов'язати слідчого суддю надсилати особі, у якої було проведено в такому порядку обшук, копію ухвали щодо законності цієї слідчої дії.

Крім проведення обшуку, важливо розглянути й інші аспекти, пов'язані з регламентацією таких слідчих дій, як огляд, допит, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання в житлі чи іншому володінні особи. На жаль, відсутність чітких норм у КПК України щодо проведення цих дій в житлі призводить до певних труднощів їх реалізації на практиці.

Огляд є однією з ключових С(Р)Д, від якої значною мірою залежить успішне розслідування багатьох кримінальних правопорушень. Забезпечення швидкого розслідування, його повнота й об'єктивність значною мірою залежать від якості огляду, його результативності

та дотримання відповідних процесуальних норм. Порушення вимог і правил проведення огляду, а також будь-яка неухважність можуть призвести до втрати доказів, що ускладнить розслідування та викриття злочинців.

О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофіменко слушно зауважили, що сутність огляду полягає не в примусово-пошуковому обстеженні (як при обшуку), а у візуальному спостереженні слідчим та/або прокурором за матеріальними об'єктами за допомогою зорових (переважно), слухових, тактильних відчуттів, дослідженні та оцінці їх стану, властивостей, ознак з метою виявлення та фіксації будь-яких відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, намагання з'ясувати можливий механізм його вчинення та розробці подальших версій [5, с. 314].

Переважно огляд є невідкладною С(Р)Д, а тому має проводитися без зволікання в межах досудового розслідування з метою запобігання втрати або знищення слідів злочину. Отримана в процесі його проведення інформація зазвичай стає основою для проведення інших С(Р)Д, зокрема й обшуку.

Проведення огляду регламентується ст.ст. 237–239 КПК України. Відповідно до ч. 2 ст. 237 КПК України огляд житла чи іншого володіння особи проводиться з дотриманням вимог КПК, передбачених для обшуку житла чи іншого володіння особи.

Проведення огляду в житлі чи іншому володінні особи ґрунтується на наявності достовірних фактичних даних, які вказують на те, що даний об'єкт огляду стане джерелом пошукової інформації. Разом з тим не допускаються дії, що можуть принижувати гідність чи створювати небезпеку для здоров'я учасників огляду, а також тих осіб, інтереси яких зачіпаються внаслідок проведення огляду. Повний перебіг даної слідчої дії та її результати мають зафіксуватися в установленому законом порядку.

У зв'язку з тим, що огляд не передбачає пошукових дій, особливу увагу слід надавати заходам, які дозволять уникнути пошкоджень меблів й інших предметів обстановки, забруднень порошками килимових та інших виробів. Якщо існують достатні підстави вважати, що особи, які перебувають у житлі чи іншому

володінні, приховують на собі предмети або документи, що мають значення для кримінального провадження, слід провести обшук таких осіб. У випадку відмови особи надати можливість огляду власного житла, якщо є судові рішення на проведення огляду без її згоди, можуть бути застосовані примусові заходи, подібні до тих, що застосовуються під час обшуку. Перед проведенням огляду слід пояснити проживаючим у житлі особам мету С(Р)Д та негативні наслідки відмови. Варто також зазначити, що примусовий елемент огляду житла чи іншого володіння обмежується виключно проникненням слідчого в ці приміщення проти волі проживаючих без подальшого примусового пошуку та пошкодження майна. В іншому разі ця дія вважається грубим порушенням конституційних прав осіб, які проживають у цих приміщеннях.

У слідчій практиці трапляються ситуації щодо необхідності проведення в житлі чи іншому володінні особи слідчого експерименту, допиту, освідування, пред'явлення для впізнання. Зазначені С(Р)Д знайшли своє процесуальне відображення в нормах ст.ст. 224–226, 228, 229, 240, 241 КПК України. Однак законодавець не встановлює чітких особливостей їх проведення в житлі чи іншому володінні особи за винятком слідчого експерименту та частково допиту. Прикладом, згідно з ч. 5 ст. 240 КПК України проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи можливе лише за добровільною згодою особи, яка має право на таке володіння, або на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора, яке розглядається в порядку, регламентованому КПК України, для розгляду клопотань про проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи.

Відповідно до ч. 1 ст. 224 КПК України допит може проводитися за місцем досудового розслідування або в іншому місці за погодженням з особою, яку планують допитати. Зазвичай у слідчій практиці допит проводять у службовому кабінеті слідчого незалежно від процесуального становища допитуваного. Однак у зв'язку з різними обставинами, прикладом, поранення, травми, тяжка хвороба,

реабілітаційний період після хвороби, вагітність, похилий вік, які ускладнюють пересування допитуваного, даний захід може проводитися в іншому місці, у тому числі в житлі цієї особи.

Отже, проведення в житлі чи іншому володінні особи слідчого експерименту відбувається на підставі ухвали слідчого судді або за добровільною згодою особи, яка даним приміщенням володіє, а допит проводиться за погодженням відповідної особи, тобто йдеться про добровільну згоду. Щодо інших С(Р)Д, то в кримінальному процесуальному законодавстві України відсутні норми, які регламентують їх провадження в житлі чи іншому володінні особи.

Загалом, вважаємо, що на даний момент не має потреби встановлювати додаткові процедури для проведення інших С(Р)Д в житлі чи іншому володінні. Проте на практиці іноді виникають ситуації, за яких проведення С(Р)Д не може бути перенесено, оскільки саме в житлі можна отримати необхідні докази або їх проведення пов'язано з тактичними або іншими обставинами. Прикладом, тяжка хвороба особи, унаслідок чого вона не може бути примусово доставлена до слідчого, але в той же час, вона не дає згоду на проведення відповідної дії у своєму житлі чи іншому володінні. За таких випадків слідчий не має жодних можливостей впливу на цих осіб і права примусово проводити відповідні слідчі дії в житлі, а отже виконання С(Р)Д унеможлиблюється. До того ж зазначимо, що сьогодні як науковці і практики по-різному тлумачать ст. 233 КПК України. Вважаємо за доцільне чітко виокремити дії, які можуть бути проведені за ухвалою слідчого судді, які за добровільною згодою особи та які можуть бути проведені в житлі чи іншому володінні особи в невідкладних випадках. Таким чином, з метою побудови логічних і чітких дій слідчого, прокурора в разі необхідності проведення С(Р)Д у житлі особи пропонуємо внести зміни в редакцію ст. 233 КПК України:

«1. Жодна особа не має права проникнути в житло чи інше володіння іншої особи без її добровільної згоди або без ухвали слідчого судді, за винятком випадків, передбачених в цій статті.

2. Якщо особа, яка проживає у житлі чи є його власником повідомляє про вчинення щодо неї злочину, огляд у житлі чи іншому володінні такої особи може бути проведений без рішення слідчого судді, що має бути зафіксовано в протоколі слідчої (розшукової) дії та затверджено підписом такої особи.

3. Проведення слідчого експерименту, допиту, пред'явлення для впізнання та освідування в житлі чи іншому володінні можливе лише за умови письмової згоди особи власника (володільця) житла, що має бути документально підтверджена. Якщо власник (володілець) відсутній, заперечує проти проведення слідчої (розшукової) дії, слідчий може звернутися до суду із відповідним клопотанням.

4. Під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке перебуває в постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та придатне для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, разом з усіма його складовими частинами. Спеціально призначені приміщення, для утримання осіб, права яких обмежені за законом не вважаються житлом. Під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які перебувають у володінні особи.

5. Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи з метою проведення огляду, обшуку лише в невідкладних випадках, пов'язаних з рятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються в учиненні злочину. Після проведення цих дій прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний невідкладно звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно мали місце підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук

або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, установлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а зібрана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу».

Висновки. Проведення кожної С(Р)Д має здійснюватися згідно з вимогами кримінального процесуального законодавства України та відповідати наступним загальним умовам: заборона зловживання владою осіб, які про-

водять С(Р)Д; ухвалення рішення про їх проведення компетентним органом; заборона дискримінації учасників С(Р)Д. Слідчий, який проводить С(Р)Д, повинен чітко дотримуватися концептуальних положень, зокрема розуміти, що конституційні права і свободи людини є найвищою цінністю. Заходи примусу та обмеження прав особи допускаються лише в мінімальному обсязі, визначеному виключно необхідністю забезпечити права і свободи інших людей та інтереси суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тertiшник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. 8-ме вид., доповн. і перероб. К.: Алерта, 2020. 406 с.
2. Ляш А. О., Благодир А. А. Застосування примусу під час провадження слідчих дій: навч. посіб. К.: Освіта України, 2010. 190 с.
3. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : навч. наочн. посіб. у схемах і таблицях / О. А. Осауленко, А. В. Самодін, Г. М., Степанова та ін. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 140 с.
4. Верховгляд-Герасименко О. В. Забезпечення майнових прав особи при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу : монографія. Х. : Вид-во «Юрайт», 2012. 216 с.
5. Капліна О. В., Шило О. Г., Трофименко В. М. та ін. Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2018. 584 с.